

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У СЕНСОРНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Іванна Верещачіна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О.В.Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

THE USAGE OF DIDACTIC GAMES IN THE SENSORY DEVELOPMENT OF YOUNG CHILDREN

Ivannna Vereshchagina, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Акцентовано на важливості сенсорного розвитку у фізичному, естетичному, розумовому вихованні дитини раннього віку. Здійснено аналіз впливу дидактичних ігор на ефективність сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Ключові слова: ранній вік, сенсорний розвиток, фізичне виховання, розумове виховання, естетичне виховання, дидактичні ігри.

Annotation. Emphasis is placed on the importance of sensory development in the physical, aesthetic, mental education of a young child. The effect of didactic games on the effectiveness of sensory development of young children is analyzed.

Keywords: young children, sensory development, physical education, mental education, aesthetic education, didactic games.

Сенсорний розвиток дитини – це розвиток її відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, колір, розмір, положення у просторі тощо. Він становить фундамент її розумового розвитку [7; 13]. Психологи зазначають [5; 6], що чуттєве пізнання має виключно важливе значення у дошкільному дитинстві, яке є найбільш сприятливим періодом формування і вдосконалення діяльності органів чуття, нагромадження уявлень про оточуючий світ.

Сенсорне виховання – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання і вдосконалення відчуттів і сприймань [8, с.22]. Ще такі видатні педагоги, як Ф. Фребель, М. Монтесорі, О. Декролі, К. Ушинський, Є. Тихесва, С. Русова та інші відзначали його як одне з основних завдань дошкільного виховання.

Останні наукові дані свідчать про можливість формування у дітей перших років життя тонких диференційовань предметів різної форми, розміру, кольорів та їх відтінків. Починаючи з семи тижнів, дитина добре стежить за предметами, що переміщуються, розрізняє кольори. Тримісячні діти розрізняють об'ємні форми (прямокутна призма, куб, куля та інше). Саме тому сенсорне виховання слід починати якомога раніше, щоб використати природні можливості дитини.

Сенсорний досвід дитина може отримувати стихійно, проте в такому випадку вона не застрахована від помилок та хибних уявлень про якості предметів, а процес засвоєння штучно затягується у часі. Тому важливим засобом сенсорного виховання є навчання.

Досить складно для дитини пізнавати просторові відношення, які краще засвоюються у русі, їх не можна обстежити так, як форму і розмір предмета. Ускладнення зустрічаються також у формуванні у дітей уявлень про час, який сприймається не конкретним аналізатором, а завдяки чергуванню явищ життя, що постійно повторюються: день змінюється вечором, заняття – прогулянкою, а прогулянка – обідом і так далі. У формуванні часових уявлень важливе значення має розуміння часової послідовності і тривалості. Для цього слід вести пізнання дитини від розуміння короткого проміжку часу до усвідомлення частин доби, від правильного розуміння понять «вчора», «сьогодні», «завтра» і до засвоєння послідовності днів тижня, пір року та іншого.

Важливе значення має також розвиток слухового сприймання, яке відіграє значну роль у подальшому житті. Вже до кінця 2-го року життя дитина має розвинений фонематичний слух, а до школи оволодіває здатністю до звукового аналізу слів.

Розвиток тактильної, нюхової та смакової чутливості в процесі сенсорного виховання вимагає спеціальних вправ на порівняння, а також великої роботи в повсякденному житті дітей.

На першому році життя головний зміст сенсорного виховання становить надання дитині достатнього багатства і різноманітності зовнішніх вражень. З розвитком хапальних рухів потрібно допомогти пристосувати їх до форми, розмірів і місцезнаходження предмета. Поступово для дитини ці якості набувають певного значення (маленьке береться однією рукою, велике – двома).

На другому – третьому роках життя важливо познайомити дитину з усією різноманітністю властивостей предметів: формами, кольорами, розмірами тощо. Дії з предметами слід організувати так, щоб для досягнення потрібного результату необхідно зіставлення предметів за формою, розміром, встановити їх схожість або відмінність. Виконуючи початкові продуктивні дії, дитина 3-го року життя вже знає, що форма, розмір, колір – постійні ознаки предметів, які слід враховувати при виконанні найрізноманітніших дій.

У сприйманні кольору сенсорними еталонами виступають хроматичні кольори спектра (червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий) та ахроматичні – білий, чорний. Спочатку у дітей формують уявлення про білий і чорний, далі про хроматичні кольори.

Ознайомити з еталонами форми – геометричними фігурами – у сенсорному вихованні відрізняється від їх вивчення у процесі формування елементарних математичних уявлень. Метою є пізнання відповідної форми, називання і вміння діяти з нею, а не аналізувати її.

Еталонами розміру служать умовні мірки. У процесі сенсорного виховання, на відміну від математичної підготовки, можна не використовувати метричну систему, а встановлювати розміри предмета залежно від місця, яке він займає в ряду однорідних (великий, маленький, найбільший). Ускладнення уявлень про розмір відбувається в процесі переходу від порівняння двох – трьох предметів до багатьох, що утворюють ряд величин, які зменшуються або збільшуються.

Навчити дітей обстежувати форми предметів – це, перш за все, навчити вміння бачити подібність між формою предмета і якоюсь простою геометричною фігурою. Після того важливо навчити дитину словесно позначати форму цього предмета (наприклад, телевизор – прямокутний, тарілка – кругла і т. д.).

Багато чому можна навчити дитину в процесі повсякденного спілкування з ним у побуті, під час прогулянок, в іграх. Але найбільш ефективно сенсорний розвиток дитини раннього віку відбувається під впливом навчання та виховання. Пам'ятаючи, що провідною у ранньому віці є гра, можна правомірно віднести дидактичну гру до одного з найефективніших методів її сенсорного розвитку [11]. Під час таких ігор та вправ вихователь має можливість систематично, поступово ускладнюючи матеріал, сприяти сенсорному розвитку дітей, повідомляти їм доступні відомості, формувати вміння і деякі важливі якості.

Розглянемо приклади дидактичних ігор, які ми використовуємо з метою сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Дидактична гра «Знайди пари»

Мета: продовжувати знайомити дітей з властивостями предметів. Розвивати дрібну моторику рук, мовлення, спостережливість, пам'ять. Виховувати інтерес до гри.

Хід гри.

- Роздивіться ці малюнки. Назвіть, що тут зображено.
- Знайдіть велику пірамідку, велику машину, великий кубик та великий олівець.
- Покажіть всі маленькі предмети.

- А от іще велика та маленька пірамідки (викладіть перед дітьми картинки).
- Покладіть ці пірамідки так, щоб маленька пірамідка лежала поряд із картинкою маленької, а велика – поблизу великої.
- Розкладіть машинки, кубики й олівці так, щоб великі іграшки лежали біля великих, а маленькі – біля маленьких.

Диференціація за рівнями розвитку:

Високий – називають, що зображено, викладають по розміру.

Середній – називають лише картинки.

Достатній – викладають частково.

Наочний матеріал до гри можна бачити на рис.1.

Рис.1. Наочний матеріал до дидактичної гри «Знайди пари»

Дидактична гра «Метелик»

Мета: закріпити знання дітей розрізняти кольори шляхом підбору по зразку; розвивати окомір, відчуття кольору. Виховувати інтерес до гри.

Хід гри

Вихователь пропонує дітям скласти метелика, маючи лише серединку, дитина повинна підібрати крильця відповідного кольору.

Диференціація за рівнями розвитку

Високий: розрізняє кольори шляхом підбору.

Середній – складає метелика частково.

Достатній – не складає метелика.

Наочний матеріал до гри можна бачити на рис.2.

Рис. 2. Наочний матеріал до дидактичної гри «Метелик»

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що дидактичні ігри та вправи будуть ефективними лише в тому випадку, якщо вихователь чітко уявляє, які завдання можуть бути вирішені в процесі їх проведення і в чому особливості їх організації на шаблі раннього дитинства. Дидактичні ігри та вправи дуже важливі для розумового виховання маленьких дітей. Під час їх проведення у дитини виробляються важливі якості, необхідні для успішного розумового розвитку; поволі виховується здатність зосередитися на тому, що йому показує і говорить дорослий. Спираючись на здатність і схильність маленьких дітей до наслідування, вихователь спонукає їх відтворювати показані дії, сказані слова.

Список використаних джерел:

1. Александрович Т.В. Развитие творческих способностей личности в дошкольном онтогенезе: теоретические основания и способы решения / Т.В. Александрович, О.А. Голюк, Г.Г. Кит // Молодий вчений. – 2018. – № 5.2 (57.2), травень. – С. 58-65.
2. Голюк О.А. Критерии и показатели готовности будущих воспитателей ДООУ к взаимодействию с семьей / О.А.Голюк, Р.Ш.Голюк // Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., Брест, 19-20 мая 2016 г. / Брест. гос. ун-т им. А.С.Пушкина ; редкол.: Г. Н.Казаручик (отв. ред.), Т. В. Александрович, М. С. Ковалевич. – Брест :БрГУ, 2016. – С.47-51.
3. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини / О.П.Демченко // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник] ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 111-124.
4. Демченко О.П. Спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі створення виховних ситуацій / О.П. Демченко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – № 5. – Луганськ, 2009. – С.105–114.
5. Загальна психологія. / За загальною редакцією академіка С. Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. - Вінниця. Нова Книга, 2004. – 704с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л.Н.Проколієнко; Упор. В.В.Андрієвська, Г.А.Балл, А.Т.Губко, Е.В.Проскура. – К.: Рад.шк., 1989. – 608 с.
7. Кривошея Тетяна. Блоки Дьенеша як засіб розвитку логічного мислення дітей у контексті європейських освітніх підходів /Т.Кривошея// Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 9 – 11 квітня 2014 р.) /за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – Вип. 3. - С. 42 – 47.
8. Крутій К.Л. Термінологічне поле дошкільної дидактики: дизайн, сценарій чи все ж таки конспект заняття? // Дошкільна освіта. - 2012. - № 3 (37). – С.21-29.
9. Крутій К.Л., Карук І.В. Підготовка майбутніх вихователів до запровадження технології «Освітня подорож» як форми реалізації партнерської діяльності дитини і дорослого / К. Л. Крутій, І. В.Карук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (15-17 травня 2018 р.). – ВДПУ, Вінниця.
10. Лазаренко Н. Збагачення словника молодших школярів прикметниками / Наталія Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 1. – С. 14-17.
11. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: Практикум / Л.В.Любчак, К.А.Колеснік. – Вінниця : ЦОП "Документ Принт", 2017. – 196 с.
12. Стахова І.А. Особливості становлення цілісної картини світу в дітей шестирічного віку / І.А. Стахова // Молодий вчений, №5.2 (69.2), 2019. – С.162-165
13. Шикиринська О.В. Розвиток логіко-математичного розвитку старших дошкільників у контексті Концепції нової української школи. // La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ЛОГОС» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V.6. p. 61-65.